

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи магістра Зіменко Юлія Вікторівна на тему: Використання традиційних та інноваційних форм і методів навчання на уроках географії для дітей з особливими освітніми потребами

Науковий керівник: проф. Сегіда К. Ю.

Актуальність теми дослідження. Питання інклюзивної освіти в Україні нині має особливу актуальність у всіх сферах суспільного життя. Станом на 1 січня 2025 року в Україні в закладах загальної середньої освіти функціонує 33 397 інклюзивних класів, в яких навчається 47 610 учнів з особливими освітніми потребами. Згідно з офіційними статистичними даними, за останні п'ять років розвиток інклюзивного навчання продемонстрував значну динаміку: кількість учнів, охоплених інклюзивними формами освіти, зросла більш ніж у шість разів, а кількість інклюзивних класів – у сім разів, що свідчить про значне зростання інклюзивної освіти в Україні за останній час. Впровадження інклюзивного освітнього середовища є дуже важливим та актуальним питанням для країни. Тому забезпечення інклюзивного навчального середовища для всіх є дуже важливим і актуальним питанням для країни. На сьогоднішній день інклюзивна освіта є не тільки одним з основних принципів розвитку освіти, а й загальною концепцією участі людини в житті суспільства. Одним із ключових завдань на сучасному етапі є забезпечення доступності та якості навчання для всіх категорій учнів, включно з дітьми з особливими освітніми потребами (ООП). Запровадження інклюзивної освіти як пріоритетного напрямку державної освітньої політики вимагає від педагогів перегляду традиційних підходів до організації навчального процесу, адаптації змісту та методів викладання з урахуванням індивідуальних особливостей таких учнів.

Навчальний предмет «Географія» посідає особливе місце в шкільній програмі, адже саме географія сприяє формуванню просторового мислення, розвитку пізнавальної активності, формуванню екологічної культури та усвідомлення глобальних процесів, що відбуваються у світі. Але в умовах інклюзивної освіти викладання географії супроводжується низкою труднощів, пов'язаних із необхідністю адаптації матеріалу, темпу подачі інформації, форм взаємодії та способів оцінювання. Це особливо актуально в контексті включення учнів із порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату, порушеннями інтелекту та розладами аутистичного спектра в загальноосвітні класи. Традиційні форми та методи навчання, як-от лекція, пояснення, робота з картою, підручником і зошитами, залишаються затребуваними та ефективними, проте вони не завжди забезпечують

достатній рівень залученості та розуміння матеріалу для учнів з ООП. Тому зростає потреба у впровадженні інноваційних педагогічних технологій – інтерактивних, візуалізованих, ігрових, проєктних, цифрових форм роботи, а також індивідуалізації та диференціації навчання. Це дасть змогу значно розширити спектр засобів навчання і зробити процес вивчення географії доступним, цікавим та ефективним для кожного учня. Водночас виникає необхідність наукового аналізу ефективності поєднання традиційних та інноваційних підходів в умовах інклюзивної освіти.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та практичним шляхом виявити ефективні форми та методи навчання географії, що забезпечують успішне включення дітей з особливими освітніми потребами до освітнього процесу в закладах середньої освіти.

Об'єкт дослідження – процес навчання географії в умовах інклюзивної освіти.

Предмет дослідження – форми та методи навчання географії, що застосовуються для учнів з особливими освітніми потребами.

Завдання дослідження:

- проаналізувати традиційні та інноваційні методи навчання географії, визначити їхні можливості, переваги та обмеження у роботі з учнями з ООП; обґрунтувати значення географічних занять для учнів з особливими освітніми потребами;
- дослідити особливості засвоєння географічного матеріалу та оцінювання учнів з ООП, проаналізувати шкільні підручники з географії для учнів з інклюзивною формою навчання, обґрунтувати адаптацію методів навчання та інтеграцію освітніх технологій до інклюзивного середовища;
- систематизувати практичний досвід викладання географії учням з ООП в умовах пандемії та війни у Хорошівському ліцеї Харківської області, проаналізувати досвід застосування інноваційних технологій та оцінити їх вплив на мотивацію й успішність учнів з ООП, встановити проблеми та окреслити шляхи підвищення ефективності викладання географії для учнів з ООП.

Методи дослідження: теоретичний аналіз наукової та методичної літератури; узагальнення педагогічного досвіду; спостереження за навчальним процесом; анкетування та інтерв'ювання учнів; проведення педагогічного експерименту.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати проведеного дослідження були мною апробовані під час участі в Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих науковців «Регіон – 2025: суспільно-географічні аспекти» (м. Харків, 25 квітня 2025 р.). На конференції були представлені тези на тему «Значення

географічних занять для учнів з особливими освітніми потребами», під час доповіді розглядалися актуальні питання організації географічної освіти в інклюзивному середовищі та роль уроків географії у розвитку когнітивних і соціальних компетентностей учнів з особливими освітніми потребами. Застосування результатів досліджень підтвердило їх актуальність та практичну важливість для сучасної географічної освіти та інклюзивного навчання.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається з вступу, трьох розділів, що послідовно розкривають зміст і проблеми дослідження, висновків та списку літератури, що містить 62 позиції. Загальний обсяг роботи становить сто сторінок. Робота містить ілюстрації, таблиці, схеми та фотографії; окрім того, у роботі представлені додаткові матеріали та методичні розробки, зокрема додатки, що містять тестові завдання.

Ключові слова: традиційні та інноваційні форми і методи навчання, навчальний предмет «Географія», інклюзивна освіта, діти з особливими освітніми потребами.